

افراد تبعی چگونه زیر چتر تأمین اجتماعی می‌مانند؟

قانون تأمین اجتماعی، شرایط کفالت همسر، فرزندان و والدین بیمه‌شده را مشخص کرده؛ ضوابطی که مسیر برخورداری خانواده‌ها از خدمات درمانی و مستمری بازماندگان را تعیین می‌کند

افراد تبعی در نظام تأمین اجتماعی جایگاهی کلیدی دارند؛ زیرا خانواده هر بیمه‌شده اصلی بخش مهمی از جمعیت تحت پوشش سازمان را تشکیل می‌دهد. قانون برای همسر، فرزندان، پدر و مادر و در مواردی شوهر بیمه‌شده زن، شرایط مشخصی تعریف کرده تا در صورت احراز کفالت و وابستگی اقتصادی، همراه با بیمه‌شده از خدمات درمانی و حمایت‌های کوتاه‌مدت بهره‌مند شوند. این حمایت‌ها در زمان حیات بیمه‌شده به خدمات درمانی، اروتر و پروتر و برخی مزایا محدود است، اما در صورت فوت یا بازنشستگی، خانواده واجد شرایط می‌تواند مستمری بازماندگان و دیگر تعهدات قانونی را دریافت کند. شناخت این ضوابط، مسیر بهره‌مندی خانواده‌ها از حقوق قانونی و حفظ امنیت اقتصادی آنان را روشن‌تر می‌سازد.

محمدحسین قشقایی

کارشناس تأمین اجتماعی

افراد تبعی در نظام تأمین اجتماعی، بخش مهمی از جمعیت تحت پوشش سازمان را تشکیل می‌دهند و قوانین مربوط به شناسایی، احراز کفالت و میزان حمایت از آن‌ها، نقشی اساسی در تضمین حقوق خانواده‌های بیمه‌شده‌ها دارد. این افراد شامل همسر، فرزندان، پدر و مادر و در مواردی شوهر بیمه‌شده زن هستند که بسته به شرایط سنی، اقتصادی و وضعیت اشتغال، می‌توانند همراه با بیمه‌شده اصلی از خدمات درمانی، مزایای کوتاه‌مدت و در صورت فوت، از مستمری بازماندگان برخوردار شوند. شناخت دقیق این ضوابط، راه بهره‌مندی خانواده‌ها از حمایت‌های قانونی و پیشگیری از تضییع حقوق آنان را فراهم می‌سازد.

شمول و شرایط کفالت

طبق قانون کار و تأمین اجتماعی، هر فرد شاغل که تحت عنوان کارگر نزد کارفرما فعالیت می‌کند باید بیمه شود و کارفرما موظف است حق بیمه او را به‌صورت ماهانه پرداخت کند. این دسته از افراد «بیمه‌شده اصلی» نام دارند و به دلیل دارا بودن شماره بیمه و سابقه پرداخت، مستقیماً زیر پوشش سازمان قرار می‌گیرند. اما از آنجا که هر کارگر معمولاً مسئولیت خانوادگی دارد، قانون برای خانواده او نیز امکان بهره‌مندی از حمایت‌های بیمه‌ای را پیش‌بینی کرده است. همسر دائمی، فرزندان و والدین بیمه‌شده اصلی از جمله افرادی هستند که می‌توانند تحت کفالت او قرار گیرند.

همسر بیمه‌شده، بدون هیچ شرط سنی یا اقتصادی، به‌طور خودکار فرد تبعی محسوب می‌شود. در مورد فرزندان،

شرایط کمی پیچیده‌تر است. فرزندان پسر تا ۱۹ سالگی تحت کفالت قرار دارند و در صورت ادامه تحصیل در مراکز معتبر آموزش عالی، این پوشش تا پایان دوره تحصیلی ادامه می‌یابد. به موجب مصوبه سال ۱۳۸۷ مجلس، حتی در صورت اشتغال یا ترک تحصیل، خدمات درمانی برای فرزندان پسر تا ۲۲ سالگی قابل ارائه است. فرزندان دختر نیز تا زمانی که ازدواج نکرده و شاغل نباشند می‌توانند از حمایت بیمه‌ای بهره‌مند شوند.

کفالت والدین نیز شرایط خاص خود را دارد. پدر باید حداقل ۶۰ سال سن داشته و از هیچ صندوق دیگری مستمری دریافت نکند یا به تشخیص کمیسیون پزشکی سازمان دچار از کارافتادگی کلی باشد. برای مادر نیز شرط سنی ۵۵ سال در نظر گرفته شده، اما اگر از کارافتاده باشد، محدوده سنی اعمال نمی‌شود. تشخیص از کارافتادگی

پرسش‌های مخاطبان:

● **آیا شرایط احراز کفالت برای افراد تبعی در مورد همه بیمه‌شده‌ها، از جمله بیمه‌شده‌ها بیمه‌های اختیاری و صاحبان حرف و مشاغل آزاد، یکسان است؟**
بله. ضوابط و شرایط مربوط به احراز کفالت افراد تبعی در سازمان تأمین اجتماعی برای همه بیمه‌شده‌ها یکسان است و تفاوتی میان بیمه‌شده‌ها اجباری، بیمه‌های اختیاری و صاحبان حرف و مشاغل آزاد وجود ندارد. بر این اساس، تمامی بیمه‌شده‌ها یادشده در صورت احراز شرایط قانونی، می‌توانند افراد واجد شرایط خانواده خود را به عنوان افراد تبعی تحت پوشش قرار دهند و آنان نیز از خدمات و حمایت‌های پیش‌بینی‌شده در مقررات سازمان بهره‌مند شوند.

● **آیا خدمات و حمایت‌های سازمان تأمین اجتماعی برای افراد تبعی، در مورد تمام بیمه‌شده‌ها به‌صورت یکسان ارائه می‌شود؟**

ارائه خدمات به افراد تبعی، در کلیت خود، برای تمامی بیمه‌شده‌ها سازمان تا حد بسیار زیادی یکسان و هم‌سطح است و اصل بر برابری در بهره‌مندی از حمایت‌هاست. با این حال، در برخی موارد جزئی تفاوت‌هایی دیده می‌شود که به نوع بیمه‌پردازی و نحوه محاسبه حق بیمه بازمی‌گردد. برای نمونه، در بیمه‌شده‌ها صاحبان حرف و مشاغل آزاد، استفاده از خدمات درمانی با پرداخت فرانشیز همراه است و بیمه‌شده موظف به تقبل بخشی از هزینه درمان خواهد بود. همچنین در این نوع بیمه‌ها، حق بیمه به‌صورت سرانه دریافت می‌شود و مشمول نرخ ۹ درصد معمول در بیمه‌شده‌ها اجباری نیست. به‌جز این تفاوت‌های محدود، سایر حمایت‌ها و خدمات سازمان برای افراد تبعی بیمه‌شده‌ها خویش فرما

والدین به‌طور رسمی بر عهده کمیسیون پزشکی تأمین اجتماعی است. در خصوص شوهر بیمه‌شده زن نیز چهار شرط اصلی شامل سن بالای ۶۰ سال، از کارافتادگی کلی، دریافت نکردن مستمری و وابستگی معیشتی به همسر وجود دارد که در صورت احراز، امکان قرارگیری او تحت کفالت فراهم می‌شود.

حمایت‌های درمانی و مستمری

افراد تبعی می‌توانند از دو دسته خدمات اصلی سازمان بهره‌مند شوند. نخست، خدمات درمانی و کوتاه‌مدت شامل درمان، پرداخت هزینه‌های اروتر و پروتر و حق شیر برای مادرانی که قادر به شیردهی نیستند یا فوت شده‌اند. این گروه از خدمات صرفاً در زمان حیات بیمه‌شده اصلی قابل استفاده است و در این دوره، مستمری فقط به شخص

بیمه‌شده پرداخت می‌شود. دسته دوم، مستمری بازماندگان است که در صورت فوت بیمه‌شده اصلی یا بازنشسته، به همسر و فرزندان و والدین واجد شرایط پرداخت می‌شود. میزان سهم الارث مستمری برای بازماندگان بسته به تعداد و نوع افراد تحت تکفل تعیین می‌شود. خانواده فرد متوفی همچنین از برخی تعهدات دیگر همچون خدمات درمانی پس از فوت، پرداخت هزینه پروتز و اروتر برای بازماندگان و کمک‌هزینه کفن و دفن بهره‌مند خواهد شد.

جمع‌بندی این مقررات نشان می‌دهد که افراد تبعی تنها همراه بیمه‌شده اصلی بلکه بخش مهمی از دامنه حمایتی تأمین اجتماعی هستند؛ دامنه‌ای که آگاهی از آن، امنیت اقتصادی و اجتماعی بیشتری برای خانواده‌ها فراهم می‌آورد.

کسر حق بیمه است، صرفاً به شخص بیمه‌شده اصلی تعلق می‌گیرد و قانون پرداخت این مبلغ را برای افراد تبعی پیش‌بینی نکرده است.

● **در صورت فوت افراد تحت تکفل، آیا سازمان تأمین اجتماعی مبلغی را تحت عنوان «کمک هزینه کفن و دفن» پرداخت می‌کند؟**
کمک هزینه کفن و دفن منحصر بابت فوت بیمه‌شده اصلی و همسر وی قابل پرداخت است؛ لذا بابت فوت سایر افراد تحت تکفل، از جمله فرزندان و والدین، مبلغی از سوی سازمان پرداخت نمی‌شود.

● **آیا از نظر قانون ممکن است فردی به‌طور هم‌زمان هم به عنوان «بیمه‌شده اصلی» و هم به عنوان «بیمه‌شده تبعی» شناخته شود؟**

بله؛ بر اساس بخشنامه‌های اخیر مرتبط با بیمه زنان خانه‌دار و دانشجویان (که در زمره بیمه صاحبان حرف و مشاغل آزاد محسوب می‌شوند)، این افراد می‌توانند ضمن عضویت در سازمان به‌عنوان بیمه‌شده اصلی جهت بهره‌مندی از مزایای بازنشستگی و از کارافتادگی، در بخش خدمات درمانی همچنان به‌عنوان فرد تبعی تحت پوشش همسر یا والدین خود باقی بمانند.

● **آیا برای تعداد افراد تبعی و تحت کفالت در نظام تأمین اجتماعی محدودیتی وجود دارد؟**

خیر؛ هیچ‌گونه محدودیتی در این زمینه پیش‌بینی نشده است. در صورت احراز شرایط قانونی برای هر یک از اعضای خانواده، تمامی آن‌ها بدون محدودیت عددی تحت چتر حمایتی سازمان قرار خواهند گرفت.

همانند دیگر گروه‌های بیمه‌ای ارائه می‌شود و تفاوت ماهوی میان آنان وجود ندارد.

● **چنانچه فرزند ذکور بیمه‌شده به دلیل خروج از محدوده سنی مقرر، از شمول کفالت خارج شود اما پس از مدتی به تحصیل اشتغال یابد، آیا امکان برقراری مجدد وضعیت کفالت برای وی فراهم است؟**
بله؛ در صورت اشتغال به تحصیل در مراکز معتبر آموزشی، فرزند ذکور می‌تواند بار دیگر تحت کفالت والدین قرار گرفته و از خدمات و حمایت‌های مربوطه بهره‌مند گردد.

● **در مواردی که مادر به عنوان بیمه‌شده اصلی در سازمان فعالیت دارد، آیا قانون اجازه می‌دهد فرزندان تحت کفالت وی قرار گیرند؟**

طبق ضوابط جاری، تا زمانی که پدر در قید حیات است، فرزندان تحت کفالت وی محسوب می‌شوند. با این حال، در صورت فوت پدر یا احراز از کارافتادگی کلی او، مادر می‌تواند با اخذ حکم حضانت قانونی از مراجع قضایی، فرزندان خود را تحت پوشش بیمه‌ای خویش قرار دهد. آیا بر اساس مقررات تأمین اجتماعی، فرزندخوانده نیز می‌تواند در زمره افراد تحت کفالت پدرخوانده قرار گیرد؟ بله؛ چنانچه مستندات قانونی و مدارک مثبته در خصوص فرزندخواندگی به‌طور کامل ارائه و احراز شود، فرزندخوانده نیز از حقوق و مزایای مربوط به افراد تحت کفالت برخوردار خواهد شد.

● **آیا «کمک هزینه ازدواج» به فرزندان تحت تکفل بیمه‌شده اصلی نیز تعلق می‌گیرد؟**
خیر؛ کمک‌هزینه ازدواج که معادل یک ماه حقوق مبنای

● **اگر بیمه‌شده‌ای پیش از آنکه پدر و مادرش در قید حیات او تحت کفالت قرار گیرند، فوت کند، آیا والدین می‌توانند پس از مرگ فرزند درخواست بررسی و احراز کفالت ارائه دهند؟**

کفالت پدر و مادر، بنا بر روال اداری و ضوابط قانونی، ترجیحاً باید در زمان حیات بیمه‌شده و بر اساس شرایط مقرر احراز شود؛ با این حال، به استناد رای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، والدین می‌توانند حتی پس از فوت فرزند بیمه‌شده نیز تقاضای رسیدگی به کفالت و بهره‌مندی از مستمری بازماندگان را مطرح کنند و سازمان تأمین اجتماعی مکلف است این درخواست را مورد بررسی قرار دهد. روشن است که اگر پدر و مادر پیش از فوت بیمه‌شده واجد شرایط قانونی بوده باشند، ارائه خدمات مربوط به مستمری بازماندگان برای آنان بلامانع خواهد بود.

● **آیا در سازمان تأمین اجتماعی، افزون بر همسر، فرزندان و پدر و مادر، افراد دیگری نیز می‌توانند تحت کفالت بیمه‌شده قرار گیرند؟**

عائله و افراد اصلی تحت پوشش بیمه‌شده همان اشخاصی هستند که به‌صراحت در قانون ذکر شده‌اند؛ یعنی همسر، فرزندان و والدین واجد شرایط. با این حال، در برخی موارد خاص و با احراز شرایط مقرر، شماری از بستگان دیگر نیز می‌توانند در زمره افراد تبعی قرار گیرند. نخست، خواهر و برادر بیمه‌شده در ارتباط با استفاده از مقرری بیمه بیکاری است. چنانچه این افراد شرایطی مشابه فرزندان داشته باشند، می‌توانند تحت کفالت بیمه‌شده اصلی محسوب شوند. در این صورت، بیمه‌شده از افزایش ده‌درصدی مقرری بیمه بیکاری بهره‌مند خواهد